

Wójcik, Julian

Stan i problemy pracy nad Informatorem o polskich towarzystwach naukowych

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/2, 449-450

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

K R O N I K A   K R A J O W A

STAN I PROBLEMY PRACY NAD *INFORMATOREM O POLSKICH
TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH*

Aktualny stan prac nad *Informatorem o polskich towarzystwach naukowych od zarania do 1939 r.* był przedmiotem zebrania roboczego w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, które odbyło się dnia 13 grudnia 1969 r. pod przewodnictwem dyrektora tej biblioteki, doc. M. Dembowskiej.

Zebranie zgromadziło przedstawicieli zespołów wyodrębnionych w celu prowadzenia prac nad *Informatorem* w samodzielnych bibliotekach PAN. Zespoły, złożone z pracowników tych bibliotek, zostały zorganizowane zgodnie z wcześniej przyjętym projektem¹. Powstały 4 takie zespoły: 5-osobowy pod kierunkiem mgr D. Majkowskiej w Bibliotece PAN w Gdańsku; 3-osobowy pod kierunkiem dr K. Stachowskiej w Bibliotece PAN w Krakowie; 6-osobowy pod kierunkiem mgra J. Wójcika w Bibliotece PAN w Warszawie; 3-osobowy pod kierunkiem mgra K. Stefanickiej w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich PAN we Wrocławiu. Patronat nad pracą zespołów objęli dyrektorzy wymienionych bibliotek. Biblioteka PAN w Warszawie przekazała tym zespołom materiały bibliograficzne ze swojej kartoteki dokumentacyjnej oraz spis towarzystw. Do dnia zebrania nie był jeszcze zorganizowany zespół Biblioteki PAN w Kórniku.

W zebraniu wzięli udział: dyrektor Biblioteki PAN w Gdańsku doc. M. Pelczar, dyrektor Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk mgr B. Olejniczak, przedstawiciel Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN dr W. Rolbiecki oraz pracownicy zainteresowanych bibliotek.

Na zebraniu omawiano problemy merytoryczne, a także organizacyjne; dyskutowano nad projektem instrukcji roboczej, przedstawionym przez Bibliotekę PAN w Warszawie, dotyczącym sposobu opracowania *Informatora*; podnoszono takie sprawy, jak system poszukiwania i kompletowania materiałów, szczegóły współpracy pomiędzy zespołami oraz z archiwami i in.

Dyr. Pelczar podkreślił wagę przedsięwzięcia z punktu widzenia najbliższego mu regionu: opracowanie *Informatora* o polskich towarzystwach naukowych, które działały na ziemiach północnych i zachodnich naszego kraju, ma znaczenie szczególne.

W dyskusji zwrócono uwagę na trudności, które nasunęły się w toku pracy. Szerzej omówiono dwa problemy, charakterystyczne dla Pomorza Gdańskiego i Wielkopolski: co uznać za towarzystwo naukowe? co uznać za polskie towarzystwo naukowe? Problemy te wiążą się ze specyficzną sytuacją wymienionych ziem od ostatnich dziesięcioleci XVIII w., tj. od czasu zaboru pruskiego, kiedy polskie życie naukowe przybierało charakter tajny i wiele towarzystw ukrywało, a w każdym razie nie podkreślało dążeń naukowych. Ustalenie i uwzględnienie towarzystw, które oficjalnie nie prowadziły prac badawczych, lecz w rzeczywistości przyczyniały się do rozwoju nauki polskiej — nie zawsze okazuje się proste, a przecież jest konieczne. Istniały również towarzystwa o nazwach niemieckich, skupiające nie tylko Niemców, ale i Polaków; i ten problem utrudnia pracę nad kompletowaniem i weryfikowaniem materiałów do *Informatora*.

Wyrażono pogląd, że nie można z góry określić, które towarzystwa należy włączyć do *Informatora*, nie mając dostatecznego zasobu danych o nich. W wypadkach

¹ „Kwartalnik” dał omówienie tego projektu w nrze 2/1969, ss. 430—431.

wątpliwych decyzje muszą być podejmowane za każdym razem odrębnie, zależnie od specyfiki towarzystwa. Przy rozpatrywaniu szczególnie skomplikowanych i trudnych wypadków będą potrzebne konsultacje specjalistów. Zgodzono się, że zespoły sporządzą kompletne spisy wszystkich towarzystw polskich lub zaliczających Polaków w poczet członków, działających na obszarze interesującym dany zespół, i dopiero potem przeprowadzą selekcję.

Dr Rolbiecki podkreślił, że jubileusz 50-lecia odzyskania niepodległości Polski oraz 25-lecia Polski Ludowej wzmogły znacznie zainteresowania historią towarzystw naukowych. *Informator* będzie pomocą i bodźcem dla historyków, którzy podejmą badania nad tym zagadnieniem, przy czym samo wydawnictwo musi wiele problemów pozostawić nie rozwiązanych, choćby z uwagi na swe założenia, cel i preliminowaną objętość. Mówca zasygnalizował ponadto konieczność opracowania towarzystw naukowych, działających w środowiskach polskiej emigracji i polskich zesłańców; podał też projekt zorganizowania w Bibliotece PAN w Warszawie wystawy prac poświęconych historii towarzystw naukowych. W imieniu redakcji „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” zadeklarował gotowość publikowania prac historycznych, powstających w toku przygotowań zawartości *Informatora*.

W dyskusji zastanawiano się, czy *Informator* powinien objąć towarzystwa Polaków-emigrantów w Stanach Zjednoczonych i Brazylii; sprawę tę postanowiono odłożyć do późniejszej decyzji. Był także projekt opracowania wszelkich towarzystw polskich, istniejących na terytoriach państw zaborczych.

Na zebraniu został ustalony zasięg terytorialny prac poszczególnych zespołów; a więc zespół gdański opracuje pod kątem widzenia potrzeb *Informatora* Pomorze Gdańskie i Szczecińskie, woj. bydgoskie, Warmię i Mazury; zespół krakowski — obszar byłej Galicji Zachodniej, dzisiejsze polskie ziemie południowo-wschodnie (ponadto był wyrażony pogląd, iż zespół krakowski powinien opracować również Górny Śląsk); zespół warszawski — Polskę centralną i północno-wschodnią; zespół wrocławski — była Galicję Wschodnią i Dolny Śląsk.

Dyr. Olejniczak podjął się nawiązania kontaktu z dyrektorem Biblioteki PAN w Kórniku, ażeby powołać zespół do opracowania materiałów *Informatora*, dotyczących Wielkopolski².

Jeśli chodzi o towarzystwa, których oddziały znajdowały się poza terytorium opracowywanym przez dany zespół, to zgodzono się, że całość informacji o danym towarzystwie przygotowuje zespół, w którego „gestii badawczej” znajduje się teren działania zarządu głównego towarzystwa, ale materiały dotyczące jego oddziałów dostarczą mu inne, odpowiednie zespoły.

Na koniec przyjęto następujące wnioski:

- 1) Samodzielne Biblioteki PAN zorganizują wystawy poświęcone towarzystwom naukowym w celu spopularyzowania ich problematyki.
- 2) Biblioteka PAN w Warszawie opracuje projekt ankiety do towarzystw naukowych i prześle go kierownikom zespołów do zaopiniowania.
- 3) Biblioteka PAN w Warszawie nawiąże kontakt z Instytutem Historii PAN oraz z Naczelną Organizacją Techniczną.
- 4) Biblioteka PAN w Warszawie wystąpi do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych z prośbą o umożliwienie członkom zespołów korzystania z materiałów archiwalnych.

Julian Wójcik

² W kilka dni po zebraniu, 20 XII 1969, dyr. Olejniczak doniósł listownie, że zespół ten jest już w stadium organizacji.